

DARIUSZ HENRYK PATER, *Holistyczna koncepcja człowieka chorego. Teologia – medycyna – praktyka*, Wyd. UKSW, Warszawa 2017, ss. 274.

DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2018.65.10-14>

Komplementarność oddziaływań medycznych z pozasomatycznymi sferami życia człowieka znamionuje koniec dwudziestego i początek dwudziestego pierwszego wieku. Historycznie rzecz ujmując nie jest to nowość, sięga czasów przed naszą erą, a Nauczyciel z Nazaretu troszczył o ciało i duszę nadał walor eschatologiczny. Świat medyczny wraz z chrześcijaństwem – jak stwierdza W. Szumowski – otrzymał potężny czynnik oddziaływania, miłosierdzie, które nie pozwalało pozostawić nikogo bez pomocy. To, co przez wieki było normalnością w świecie medycyny, jawi się obecnie jako działanie wprost innowacyjne – holizm stał się atrakcyjną etykietą działań terapeutycznych, nie zawsze jednak w pełnej swej treści. Istnieją redukcjonistyczne koncepcje holistyczne, brzmi to paradoksalnie, ale odzwierciedla to współczesną selektywność w poglądach i przekonaniach, co ma brzemienne skutki w postawach i zachowaniach.

Ostatnie dwie dekady przynoszą w języku polskim pierwsze publikacje zwracające uwagę na całościowe podejście do chorego, szczególnie w terminalnej fazie choroby nowotworowej (np. dzieło zbiorowe wydane przez Caritas Diecezji Płockiej pt.: *Holistyczna opieka paliatywna w zaawansowanej fazie choroby nowotworowej*, Płock 2003).

Recenzowana monografia *Holistyczna koncepcja człowieka chorego. Teologia – medycyna – praktyka* podejmuje z poznawczą odwagą trudny teren eksploracji naukowej. Trudność polega na multiobszarowości, multidziedzinowości i interdyscyplinarności podjętego tematu. Struktura rozprawy nie zniechęca czytelnika rozległością materii, gdyż Autor z dużą łatwością używa terminologii zrozumiałej nawet dla osób spoza danej dyscypliny. Jednocześnie w tekście swobodnie porusza się on w meandrach terminologicznych wielu obszarów, dziedzin i dyscyplin.

Możliwości współczesnej medycyny wobec postulatu budowania holistycznej wizji człowieka to pierwszy rozdział monografii. Autor precyzuje antropologiczne ujęcie holizmu wskazując na komplementarność w medycynie: humanizmu, metafizyki, moralności i etyki oraz duchowości. Wśród współczesnych wyzwań na czoło wysuwa się redukcjonizm biologiczno-genetyczny oraz ekonomiczno-uitylitarny. Znaczącym osiągnięciem współczesnej medycyny, poprawiającym jakość życia, jest profilaktyka zdrowotna i higiena psychiczna. Wzmacniają one promowanie pozytywnych wzorców zachowań społecznych w celu ograniczenia występowania czynników ryzyka oraz

twórcza zmiana sposobów myślenia o zdrowiu. Niewątpliwie wpływa to na styl życia i determinuje oceny sytuacji zdrowotnej. Zachęcają do tego wyniki badań, do których odnosi się Autor, że postępy w inżynierii i technologii medycznej nie przyczyniają się do wzrostu odporności zdrowotnej ludzi. Mają istotny wpływ na efektywność medycyny naprawczej, natomiast nie podnoszą wskaźników dobrostanu zdrowotnego społeczeństwa. Znaczącym wyzwaniem współczesności jest wzmacnianie zdrowia psychicznego człowieka, a szczególnie odporności na sytuacje stresowe, wytrzymałości w długotrwałej koncentracji oraz adekwatności i odpowiedniości w reakcjach na czynniki psychicznej destrukcji. Globalizacja świata, dostęp do wielu instrumentów komunikacji – jak słusznie zauważa Autor – prowadzi do problemów psychicznych, nie tylko dorosłych, ale coraz młodszych osób i w coraz większej grupie.

W polu zainteresowań Autora jest również obszar kierunków i celu badań naukowych w medycynie i ich aplikacja w działaniach leczniczych oraz oddziaływania wzmacniające kompetencje, umiejętności i kwalifikacje pracowników ochrony zdrowia. Wiele miejsca poświęcono zagadnieniom podmiotowości chorego w procedurach medycznych, podnosząc również aspekty aktywności wolontariatu i opieki paliatywno-hospicyjnej. Potencjał współczesnej medycyny, przedstawiony w pierwszej części monografii, wyczerpuje najbardziej aktualne zagadnienia zarówno z punktu widzenia uprawiających medycynę, jak i korzystających z niej podmiotów.

Zjawiska chorobowe i kontrowersyjne kwestie bioetyczne podejmuje dalsza część monografii wskazując na zagrożenia zdrowia i życia człowieka. Choroby nieuleczalne, społeczne i cywilizacyjne to w większości negatywne zdobycze współczesnej cywilizacji. Wzrasta w nich wpływ czynników środowiska naturalnego proporcjonalnie do natężenia jego zanieczyszczenia. W dyskutowanych kwestiach bioetycznych Autor przedstawia racjonalną narrację dotyczącą dziecka nienarodzonego i człowieka u schyłku życia. Równie jasno, wręcz podręcznikowo, traktuje aspekt eksperymentów medycznych.

Szeroki wachlarz zagadnień zdrowotnych z perspektywy zaangażowania Kościoła w ochronę zdrowia i troski o chorego rysuje Autor w centralnej części monografii. Ewangelia stanowi podstawę antropologii chrześcijańskiej i personalizmu w medycynie. Godność osoby ludzkiej, świętość życia i wolność sumienia to filary na których budowana jest aktywność Kościoła w świecie medycyny i ludzi chorych, zarówno na poziomie powszechnym, partykularnym, jak i lokalnym. Przywołane wybrane infrastruktury eklezjalne bardzo dobrze oddają stałą ochronną obecność nauczania kościelnego.

Ostatnim elementem triady widzieć – ocenić – działać, zastosowanej w recenzowanej książce, jest rozdział poświęcony wnioskom i postulatom. Autor wskazuje na potrzebę odnowy form duszpasterstwa służby zdrowia, dowartościowanie już istniejących działań oraz uwrażliwienie na newralgiczne zagadnienia współczesności w odniesieniu do chorego i świata medycyny. Głównym przesłaniem Autora jest zachęta powrotu do źródła, na jakim można i należy budować teraźniejszość i przyszłość świata w służbie chorych. Nie ma potrzeby szukać wzorców i modeli, zdaje się mówić Autor, one są od wieków obecne w działaniach wspólnot wierzących.

Recenzowana monografia systematyzuje wiedzę na temat perspektywy aksjologicznej w świecie ludzi chorych i osób im posługujących. Rysuje się to w kluczu powinności i konieczności, jeżeli świat medycyny chce prawdziwie służyć człowiekowi.

Teologia wraz ze wszystkimi specjalizacjami zalicza się do tych nielicznych kierunków nauki, które posiadają ogromne tradycje w zakresie asystowania człowiekowi w różnych sytuacjach jego życia, szczególnie dzięki strukturom eklezyjalnym. Żadna instytucja w naszym kręgu kulturowym nie ma tak dużego doświadczenia we wspieraniu rozwoju człowieka na poziomie indywidualnym i społecznym jak Kościół katolicki. Przedstawiciele instytucji publicznych i samorządowych czy też agend pozarządowych – często czerpią wzorce z tradycji i/lub aktualnych strategii działania, wypracowanych na gruncie Kościoła, a jednocześnie nie powołują się na źródła swych inspiracji. Poszukuje się wzorców przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, również ze względu na ograniczenia zdrowotne, a czyż najlepszym rozwiązaniem w zakresie kształtowania etosu pomagania nie jest wzorzec miłosiernego samarytana? Taki sposób myślenia towarzyszy już stowarzyszeniom katolickim działającym na rzecz człowieka znajdującego się w potrzebie. Należy jasno powiedzieć, o czym Autor nieśmiało nadmienia, że Kościół katolicki ma największe doświadczenie w asystowaniu człowiekowi, zdrowemu i choremu. Posiada największy wolontariat w szerokim tego słowa znaczeniu.

Publikację cechuje wysoki stopień oryginalności i erudycyjności, co potwierdza obszerna bibliografia. Walorem publikacji jest również podejmowanie współczesnych wyzwań medycyny, stanowiska Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, wkładu infrastruktur eklezyjalnych w dowartościowanie życia i godności człowieka w teorii i praktyce wspólnot wierzących. Niewątpliwym jej ubogaceniem byłoby szersze przytaczanie badań empirycznych w zrealizowanych projektach badawczych podejmujących tematykę monografii zawartą w jej tytule.

Ks. Mirosław Kalinowski
Instytut Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej KUL
e-mail: kalinowskim@kul.pl